Slaget vid Gallipoli

Slaget vid Gallipoli

Slaget vid Gallipoli

Slaget vid Gallipoli var ett fältslag under första världskriget som ägde rum mellan 25 april 1915 och 9 januari 1916 på den turkiska halvön Gallipoli, där brittiska, franska, västafrikanska, indiska, newfoundländska, nyzeeländska samt australiska styrkor genomförde en operation vars mål var att inta Istanbul.

Slaget pågick från april 1915 till januari 1916, då de sista ententestyrkorna evakuerades för att få slut på ställningskriget och blodbadet. Marinminister Winston Churchill, som var en av initiativtagarna till hela operationen, tvingades efter misslyckandet vid Gallipoli att avgå. Gallipolifälttåget blev också den första operation där ANZAC, de australiska och nyzeeländska styrkorna, sattes in i större skala. De stred dock under brittiskt befäl i samväldesstyrkorna. Det misslyckade och blodiga ockupationsförsöket av Gallipolihalvön fick den centrala konsekvensen att kontakt mellan den brittiska medelhavsflottan och den tsarryska svartahavsflottan inte kunde etableras.

Antalet skadade och döda är svåra att sätta en exakt siffra på. Detta fiasko för den allierade sidan med ungefär 250 000, varav katastrofala 53 000 döda, många i helt onödiga framrusningar på stränder med höga klippor där de defensiva turkarna stod redo. På den turkiska sidan var nog förlusterna ännu värre med en styrka på 253 000 man. Dödstalen är här också svåra att säga men ungefär 56 000 till 68 000. De turkiska förlusterna utgjorde uppskattningsvis två tredjedelar av det totala antalet offer.

Slaget vid Gallipoli

Bakgrund

Slaget vid Gallipoli

I slutet av 1914 hade kriget på västfronten helt stannat av och arméerna hade grävt ned sig i skyttegravar. Kostsamma anfall ledde ingen vart och både Storbritannien och Frankrike hade intresse av att öppna en ny front. Redan i november 1914 hade den franske justitieministern Aristide Briand föreslagit att en brittisk-fransk expeditionskår på 400 000 man skulle skickas till Saloniki i Grekland för att på så sätt förmå Rumänien och Bulgarien att ansluta sig till ententen och gå till attack mot Österrike-Ungern. Den franske överbefälhavaren Joffre motsatte sig förslaget eftersom han inte ville avstå från trupper.

Den 2 januari 1915 skickade den ryske överbefälhavaren ett telegram till London där han bad om en diversion för att försvåra för den osmanska offensiven mot Ryssland i Kaukasus. Den brittiske krigsministern Kitchener föreslog för marinministern Churchill att en offensiv operation skulle igångsättas mot Dardanellerna. Från Gallipolihalvön hade osmanerna kontroll över inloppet till Svarta havet med hjälp av artilleri. Sundet var också minerat.

Men britterna underskattade turkarnas förmåga att hålla stånd, och Turkiet hade även en ytterst kapabel tysk general till hjälp. Otto Liman von Sanders, som var väl bekant med Turkiet sedan tidigare, hade redan då Turkiet gick med på centralmakternas sida förutsett såväl ev. ryska attacker kring Bosporen som brittiska attacker kring Dardanellerna. Turkarna var därför mycket väl förberedda på såväl örlogsanfall som landstigningar. Under hela landstigningen lyckades man från ententens sida aldrig ens uppnå fysisk kontakt mellan sina båda brohuvuden.

Slaget vid Gallipoli

Den 18 mars försökte en brittisk-fransk fartygsstyrka, tolv brittiska slagskepp och fyra franska slagskepp, tvinga sig igenom sundet samtidigt som de besköt artilleriställningarna. Fartygsminan var dock ett alltför svårt vapen; tre fartyg sjönk, tre fartyg sattes ur stridbart skick och fyra blev svårt skadade.

Det stod klart att ett försök att ta sig igenom sundet endast skulle lyckas om man med hjälp av landstigning skulle kunna slå ut de rörliga artilleripjäser som osmanerna besköt farleden med.

Slaget vid Gallipoli

Den 25 april landsteg brittiska, australiska och nyzeeländska trupper på halvön. Motståndarna var få men väl placerade i bergen vid landstigningsplatserna och kunde tillfoga inkräktarna stora förluster.

Den 27 april gick osmanerna till motanfall men lyckades inte köra bort sina fiender från stränderna. De fortsatta offensiverna ifrån maj till augusti kan kännetecknas av enorma förluster och ingen eller så gott som ingen erövrad terräng.

Situationen försvårades ytterligare när Bulgarien anslöt sig till centralmakterna, vilket innebar att centralmakterna kunde skicka hjälp till Osmanska riket obehindrat. Britterna öppnade också en front vid Saloniki vilket konkurrerade om tillgängliga resurser.

Slaget vid Gallipoli

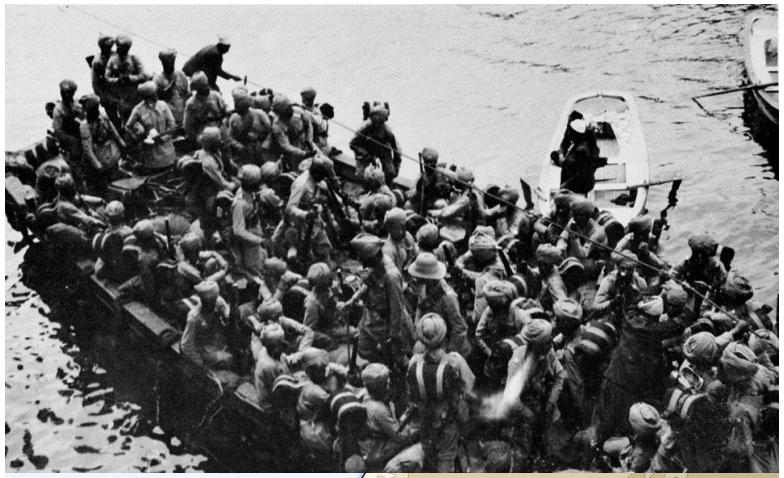

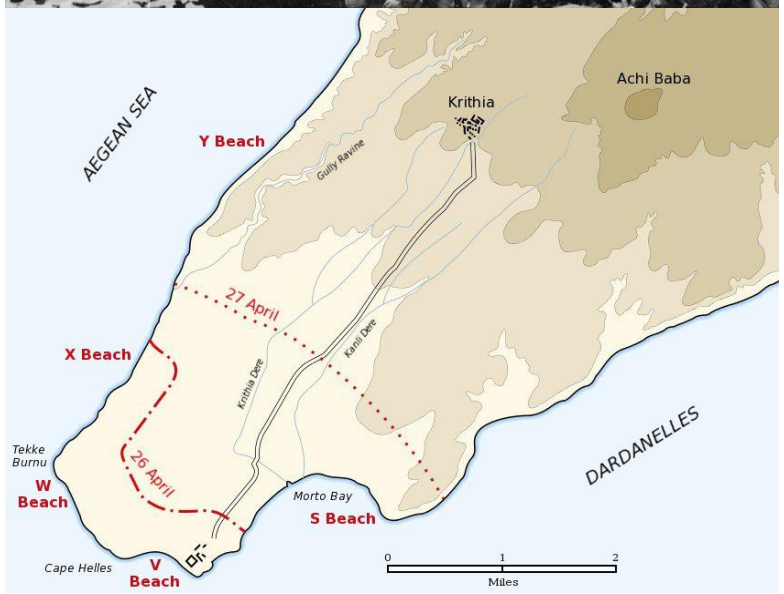

Slaget vid Gallipoli

Slaget vid Gallipoli

Djävulsstranden

Slaget vid Gallipoli

Slaget vid Gallipoli

Till slut beslöt Kitchener att evakuera trupperna. Evakueringen genomfördes från den 28 december till den 8 januari 1916.

Då hade uppskattningsvis 53 000 allierade soldater omkommit medan den osmanska armén förlorat minst 56 000 vid slagets slut.

I populärkulturen

Balladen "The band played waltzing Matilda", av Eric Bogle, tillägnades ursprungligen de australiensiska soldater som stupade vid Gallipoli. (Texten innehåller raden "And of how in that hell that they called Suvla Bay, we were butchered like lambs at the slaughter"[6], men det var brittiska trupper och inte ANZAC-trupper som angrep vid Suvla Bay. ANZAC-trupperna angrep söder om den udde som avgränsar Suvla Bay.)

Det svenska power metalbandet Sabatons låt "Cliffs of Gallipoli" på skivan Art of war handlar om slaget. Skivan släpptes 2008.

"Battleship Hill" av PJ Harvey från albumet Let England Shake handlar om slaget.

Slaget vid Gallipoli

Herbert Kitchener, 1:e earl Kitchener

Horatio Herbert Kitchener, 1:e earl Kitchener, född 24 juni 1850 i Ballylongford i grevskapet Kerry på Irland, död 5 juni 1916 till havs utanför Orkneyöarna, var en brittisk militär, fältmarskalk 1909 och krigsminister från 1914.
Kitchener deltog efter avslutad kurs vid krigsakademin i Woolwich som frivillig på fransmännens sida i fransk-tyska kriget 1870-1871, utnämndes till löjtnant vid ingenjörskåren 1872 och var som sådan verksam vid den topografiska kartläggningen av Palestina och Cypern 1874-1882.
Sistnämnda år trädde han som major i egyptisk tjänst och utnämndes till befälhavare för det egyptiska kavalleriet. Han deltog såväl i expeditionen mot Arabi Pascha 1882 som sedermera i Sudan-fälttåget mot mahdistupproret 1883-1885. 1886-1888 var Kitchener guvernör i Sauakin. Efter nådd överstegrad 1888 utnämndes han s.å. till generaladjutant samt 1892 till överbefälhafvare (sirdar) över de egyptiska trupperna. Han lade i dagen framstående egenskaper som arméorganisatör, och det var till största delen hans (samt kulsprutans) förtjänst, att den egyptiska armén, när det avgörande fälttåget mot mahdin 1896 tog sin början, befanns vuxen sin svåra uppgift.

Slaget vid Gallipoli

Efter att ha erövrat Dongola och slagit dervischerna vid Atbara tillfogade han mahdins egen här 2 september 1898 vid Omdurman ett avgörande nederlag. Efter denna slakt följde Sudans fullständiga underkuvande. Han befordrades 1896 till generalmajor och mottog efter krigets slut parlamentets tack, adlades som baron Kitchener av Khartoum, av Aspall i grevskapet Suffolk, samt erhöll en nationalbelöning av 30 000 pund sterling.

Boerkriget

I början av 1899 utnämndes Kitchener till generalguvernör över Sudan, men redan i december samma år blev han insatt i boerkriget som generalstabschef hos fältmarskalken lord Roberts, som då utnämnts till överbefälhavare för den brittiska fältarmén i Sydafrika. När lord Roberts i november 1900 efter Pretorias erövring, boerregeringens fördrivande och Transvaals formliga besittningstagande återvände till England, övertog Kitchener, som då befordrades till generallöjtnant, överbefälet över fältarmén.

Trots de vunna framgångarna var läget vid denna tidpunkt ganska brydsamt för britterna, särskilt som de medel, varöver den nye överbefälhavaren förfogade, var alldeles otillräckliga för de båda boerrepublikernas fullständiga besittningstagande, vilket ju var krigets slutliga mål. Icke desto mindre fullföljde Kitchener sitt uppdrag med stor målmedvetenhet och energi - hans utmärkande egenskaper som fältherre -, men också med en hänsynslöshet, som från åtskilliga håll ådragit honom skarpt klander (bl.a. upprättandet av koncentrationsläger)

Slaget vid Gallipoli

Första världskriget

6 augusti 1914 utnämndes Kitchener till krigsminister i regeringen Asquith.[1] Kitchener delade inte den allmänna synen att det skulle bli ett kort krig. Han berättade för regeringen att kriget skulle ta minst tre år, kräva enorma arméer som skulle drabbas av höga förluster. Han drog igång en kampanj för att värva rekryter, som senare kom till fronten som Kitcheners armé. I samband med att den brittiska industrin inte klarade av att leverera tillräckligt med granater 1915 (ammunitionskrisen) erbjöd sig Kitchener att avgå. Han fick stanna kvar, men ammunitionsproduktionen hamnade i ett nytt departement med David Lloyd George som minister.

5 juni 1916 gick han ombord på kryssaren Hampshire i Scapa Flow för att på inbjudan av tsaren besöka Ryssland. Natten därpå gick fartyget på en mina och sjönk i en storm väst om Orkneyöarna, varvid Kitchener och hela hans stab omkom. Hans äldre bror Henry Kitchener ärvde grevevärdigheten.

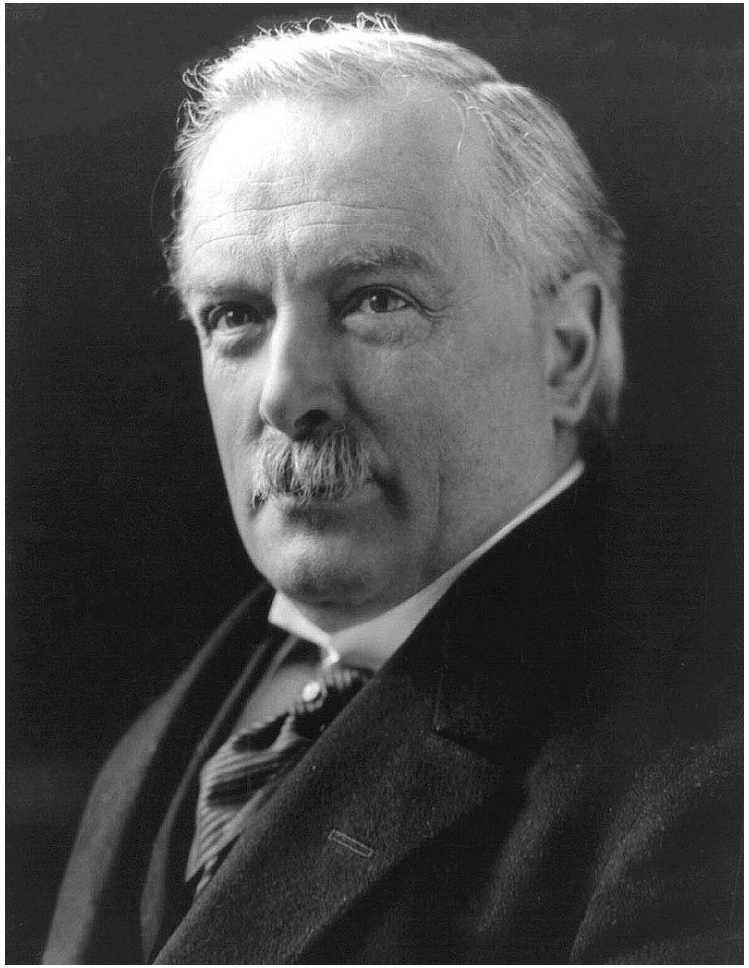

David Lloyd George